

О. А. Клименко, Київ
(к.політ.н., доц., ст.н.с.)
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»)

**Особливості розвитку індійсько-китайських відносин
на початку ХХІ ст.**

Значення індійсько-китайських відносин обумовлене зростаючим впливом Китаю та Індії на сучасні міжнародні відносини. Взаємини між Індією та КНР, як країнами із зростаючою динамікою співробітництва, впливають на ситуацію в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та на глобальному рівні в цілому.

Протягом останнього десятиліття країни досягли прогресу переважно на шляху створення економічних механізмів міждержавного співробітництва, в межах якого, за оцінками експертів, уже з 2015 р. діяло 36 спеціалізованих двосторонніх переговорних майданчиків з різних проблем співробітництва.

Розглядаючи формування тенденцій індійсько-китайських взаємин на початку ХХІ ст., варто відзначити, що двосторонні відносини країн перейшли у

стадію зрілого і стабільного розвитку. Свідченням цього є численні двосторонні та багатосторонні проекти за участю Індії та Китаю.

Важливою тенденцією у відносинах двох держав є те, що для уникнення загострення протиріч та суперечок економічного та політичного характеру вони започатковують спільні проекти, які мають слугувати реалізації взаємних інтересів. Деякими з таких прикладів є співробітництво у розробці родовища нафти Яхаваран в Ірані, спільна участь країн у проекті нафто- та газогону, який об'єднує південно-західну частину Китаю з портом Сітуе у М'янмі та ін.

Важливим чинником, що впливає на розвиток взаємин країн, є те, що Індія та Китай досі не розв'язали свої давні прикордонні конфлікти. Попри суперечки, які час від часу виникають на неузгоджених територіях кордонів, країни поступово протягом 2000-х рр. рухаються в напрямку зменшення ваги «емоційного сплеску» щодо існуючої проблеми і всіляко демонструють добрі наміри по відношенню одне до одного, використовуючи існуючі дипломатичні механізми.

Водночас в Індії викликає занепокоєння вдосконалення китайської транспортної інфраструктури вздовж кордону. Індія вважає, що Китай подібними діями поступово витісняє її із зони стратегічних інтересів у Південній Азії. Попри скупчення військових на кордонах держав, експерти вважають малоімовірним, що Індія та Китай розпочнуть військові дії вздовж кордону.

Нині суперництво двох азійських гігантів відбувається на регіональному рівні, але у перспективі ця боротьба може перейти на світовий рівень. Найчастіше Індія та Китай уникають прямої конфронтації та публічно демонструють готовність розвивати дружні відносини. Обидві країни використовують тактику «опосередкованої конфронтації» (в англійській літературі «проху confrontation»), тобто «конфронтації за довіреністю».

Активізація політичних взаємин провідних країн Азії відбувається через приховане протистояння та напрацювання союзницьких відносин «із друзями ворогів». Так, Китай останнім часом приділяє велику увагу акваторії Індійського океану та розвитку відносин із прибережними країнами. Відома військово-морська доктрина КНР «Шлях перлини» передбачає створення баз для флоту в місцях, які є життєво важливими для морських комунікацій, якими енергоресурси поступатимуть до Китаю з Перської затоки.

Не маючи можливості розташувати відповідні військові бази навколо Китаю, Індія почала нарощувати власний військово-морський потенціал. З 2013 р. вона наздогнала Китай за тоннажем крейсерів-авіаційних носіїв, а за кількістю нових військових замовлень навіть перегнала свого суперника. Останнім часом аналітики відзначають збільшення оборонних витрат азійських країн, зокрема, Китаю та Індії. Вперше ця тенденція була визначена в 2012 р. Міжнародним інститутом стратегічних досліджень (Велика Британія).

Крім того, Індія вперше розпочала співробітництво з Японією, яке, як передбачається, спричинить пожвавлення індійської економіки та сприятиме створенню внутрішньоазійської противаги Китаю. 11 листопада 2016 р. було підписано індійсько-японську угоду про співробітництво у сфері мирного

атому. 20 липня 2017 р. вона вступила в дію. Варто відзначити, що Китай та Індія нині також виступають у ролі конкурентів на африканському континенті.

Зовнішня політика Індії у сучасному світі здебільшого є спробою зміни політики «рівноваги» та ролі країни у міжнародних відносинах на провідну, яка вимагає формування інших – більш амбітних цілей. Так, індійський дослідник Субраманьям Джайшанкар сформулював їх таким чином: «У сфері міжнародної політики Індія підтримує все більш ймовірний перехід до багатопольярного світу й, відповідно, – багатопольярної Азії». Очевидно, що, приймаючи виклики нової доби, Індія прагнучиме використовувати існуючі можливості для закріплення за нею ролі провідної країни не тільки на регіональному, а й на глобальному рівні.

Індія, так само як і Китай, демонструє стратегічний характер зовнішньої політики в різних регіонах світу. На Близькому Сході вона взаємодіє з Іраном та з Об'єднаними Арабськими Еміратами, налагоджує контакти із Саудівською Аравією. Вона прагне, щоб її сприймали як активного гравця і всіляко підтримує взаємини з країнами АСЕАН, намагаючись нейтралізувати вплив Китаю в регіоні Південної Азії. Зрештою, вона демонструє велику увагу до укріплення відносин із Сполученими Штатами Америки, а також розвиває відносини із своїм давнім партнером – Російською Федерацією.

Очевидно, що як Індія, так і Китай мають багато спільних пріоритетів щодо відстоювання національних інтересів. Кожна з країн зацікавлена в мирному співіснуванні у хиткому взаємозалежному світі. Кожна прагне економічних та політичних досягнень для просування власних пріоритетів розвитку як в регіональному, так і у світовому масштабах. Ці об'єктивні обставини примушують двох азійських велетнів час від часу вставати на шлях взаємоприйнятних компромісів, нелегкого практичного порозуміння та взаємодоповнюючої співпраці. Цей процес іде досить складно й нерівномірно, але від нього великою мірою залежатиме розвиток найважливіших складових регіонального і світового розвитку в найближчому майбутньому.